

Vojtěch Brádle, Struktura oběživa v Čechách druhé poloviny 17. století. K výpovědní hodnotě nálezů mincí druhé poloviny 17. století, Praha 2010, 111 s.

(Katedra PVH a archivního studia, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze)

Cíle a struktura práce: Cíle práce autor deklaruje na s. 6-7; jsou jimi analýza vnitřní struktury českých nálezů mincí pro padesátiletí po třicetileté válce se zvláštním zřetelem na detailnější posouzení vnitřní struktury vlastních českých ražeb a poměru ražeb českých a zahraničních, jakož i vládních a nevládních; tento rozbor autor chápe jako důležitý krok k budoucímu zpracování měnového vývoje této doby. Těmto cílům je podřízena struktura práce.

Po úvodní kapitole (1) jsou zařazeny dvě kratší kapitoly věnované politickému vývoji a hospodářské situaci v habsburské monarchii 2. pol. 17. století (kap. 2) a měnovým poměrům ve stejné době (kap. 3). Vlastní jádro práce představují kapitoly 4 – 6. V kap. 4 se autor obsáhle zabývá nejprve výpovědní hodnotou nálezů mincí a seznamuje nás s nálezy, které zařadil do své analýzy, kap. 5 přináší klíčové statistické rozборы, kap. 6 početní výsledky provedené analýzy porovnává s předchozím vývojem a vyhodnocuje. Závěrečné dva kapitoly (7 a 8) mají shrnující charakter. K práci je připojen seznam požité literatury, a dále i české a anglické resumé a obrazová příloha (mapa se zakreslením polohy jednotlivých nálezů, grafické znázornění hlavních výsledků analýzy a fotografie vybraných nominálů, viz celkem 34 obrázků bohužel pouze v černobílém provedení na s. 104-111; jejich použití poněkud zneprůjemňuje oddělení popisů od vlastních grafů a vyobrazení).

Je možno konstatovat, že struktura práce je přehledná a je zvolena způsobem odpovídajícím stanoveným cílům a kladeným otázkám.

Metoda práce a její analytické jádro: Svou práci autor založil na analýze 13 nálezů mincí z prostoru Čech ukrytých pravděpodobně mezi lety 1650 – 1705, které splňují předem stanovená kritéria (velikost nálezu nejméně 100 ks, dochované v úplnosti či v relativní úplnosti aj.). Vlastní analýza je pak založena na statistickém vyhodnocení celkového počtu 8 089 mincí, které takto vzniklý soubor obsahuje. Autor jednotlivá kritéria vyhodnocuje pravidelně jednak pro soubor jako celek, a dále zvlášť pro mince ukryté před rokem 1675 a po tomto datu; tím si vytváří prostor pro sledování vnitřní dynamiky jevu, kterému se věnuje.

Sledována je nejprve geografická provenience zastoupených mincí a počet mincovních pánů (vydavatelů); poté následují další detailní rozборы obsahu české mince v nálezech i s ohledem na jejich nominálovou hodnotu. Detailní analýze je podrobena i zastoupení jednotlivých habsburských zemí na vládních ražbách, výskyt mince privátní a zastoupení zahraničních ražeb. Autor shrnuje i výskyt okrajově se vyskytujícími zlatými nominálů. Vedle této hlavní analýzy autor své výsledky opřel i na další dílčí analýze, která je shrnuta v kap. 6. 3; zde se předmětem jeho pozornosti staly české mince v nálezech, které v daném období byly uloženy na území okolních zemí (rakouské země, Horní Uhry). Vedle hmotných pramenů práce však systematicky využívá i pramenů psaných, resp. tištěných, a to zejména v kap. 3 (přehledy platných mincovních instrukcí) a v kap. 6. 2. (konfrontace obsahu nálezů mincí s panovníckými patenty o regulaci oběhu).

Jednotlivá kritéria uplatněná v analýze si autor stanovil tak, aby si neuzavřel cestu k porovnání s analýzami pro předcházející období třicetileté války (A. Kostlán 1986); to lze kvitovat s povděkem, protože z metodologického hlediska největší nevýhodou podobných bádání je fakt, že autoři často staví na různých analytických postupech a srovnání jejich

výsledků je pak možné provádět často jen rámcově či intuitivně. Komparace s předchozí bouřlivou érou autorovi pak umožnila vcelku zřetelně poukázat na řadu specifík měnového vývoje v období vlády Leopolda I. Za metodologicky přínosné považuji i autorovu kontrolu dosažených výsledků paralelním rozbořením některých nálezů mincí, které do jeho hlavního výběru nebyly zařazeny.

Přínos práce: Procházíme-li podrobněji seznam literatury přiložený k práci, zjistíme, že s čestnými výjimkami je zde citována literatura nejméně dvacet třicet let stará; novější literaturu ve větší míře autor při dobré vůli použít nemohl, protože neexistuje. Autor se obrací do jednoho z nejméně zpracovaných období (z hlediska poznání našeho ekonomického vývoje) a navíc z úhlu pohledu, který nebyl v posledních letech (de facto od smrti L. Nemeškala) příliš rozvíjen. Již z těchto konstatování vyplývá, že považuji Brádleho studii za velmi přínosnou.

Autorovi se podařilo v návaznosti zejména na práce L. Nemeškala a A. Kostlána posunout pro české prostředí linii zhodnocení období z pohledu nálezových celků o dalších padesát let, tj. od roku 1649 až do roku 1700 (resp. 1705). Ukázal, že i v tomto období zůstával tříkrajec naprosto rozhodujícím nominálem, na němž byl postaven běžný oběh v zemi; ten zatím jen v malé míře ustupoval dalším nově se prosazujícím středním nominálům, jejichž nástup byl spjat až s následujícím 18. stoletím. Zajímavý postřeh ukazuje na využívání zahraničních nominálů zejména k rozšiřování pestrosti obíhajících ražeb směrem k vyšším nominálům.

Některá z autorových zjištění bylo sice možné očekávat (např. silné omezení počtu mincí vydávaných mimo habsburské země v nálezech), jiná však jsou nová a svým způsobem překvapující (osobně mne překvapila nečekaně vysoká míra rozrušení tradicionality českého oběživa, jak je zachycena např. v grafu č. 4, i když ji již dříve naznačovaly studie E. Šimka). Zcela nové jsou postřehy o pronikání uherské mince do české oběhu, překvapí i zjištění poměrně velké životnosti některých privátních ražeb (Albrecht z Valdštejna, Jindřich Šlik). Hlavním přínosem práce je však – jak již bylo připomenuto – rozšíření časového pásma, v němž je možno vyslovovat zsvěčené soudy o vývoji oběhu mincí v českém prostoru (autorovou zásluhou je tak nyní možné činit kontinuálně již pro léta cca 1500 – 1700).

Připomínky a náměty pro další práci: Z hlediska zvažování funkce peněz jako oběživa je třeba litovat, že se autor nepokusil o celkové shrnutí nominálové skladby sledovaného vzorku oběživa a její vyjádření souhrnným tabelárním způsobem, takže čtenář zůstává v tomto ohledu odkázán na procházení ne vždy kompaktně pojatých pasáží pro jednotlivé země; pro budoucí tištěnou podobu studie proto doporučuji tento jistý handicap odstranit.

Pojem „oběživo“ autor chápe především jako souhrn produkce mincoven (viz pozn. 110 na s. 33) a upouští ve své práci od širší historické reflexe dobové funkce peněz (jak ji provádí ve svých pracích naposledy např. P. Vorel aj.). To je poněkud škoda, protože při řešení těchto otázek je kladení podobných otázek zapotřebí, a to nejen pro metodologické odlišení běžných nálezů mincí, které chápeme jako odraz dobového „oběživa“, od dobových pokladů, které odpovídají thesaurační funkci peněz; opatrný bych byl zejména k některým tvrzením starší literatury, jako např. že vyšší nominály se v nálezech nevyskytují ve větším počtu v důsledku „sociálního postavení většiny majitelů shromážděných hotovostí“ (s. 89 a jinde). Mám pocit, že složení těchto nálezů je spíše vyjádřením potřeby operativních úhrad jejich držitelů v nekreditním styku v rámci „malého životního rytmu“.

Druhá polovina 17. století je stále ještě permanentně inflačním obdobím, v němž ovlivňuje tento proces ekonomiku českým zemím jak latentně, tak i v několika zjevných turbulencích (zejména v samém závěru století). Důraznější připomenutí této problematiky by možná stálo za rozvedení v obecně numismatických pasážích studie (kap. 3) a jeho vliv by

možná mohl být zvažován i při pronikání některých zahraničních (resp. mimočeských) nominálů, zejména z oblastí s vyšším výskytem mincovních pánů.

Za dost formální a svým způsobem nadbytečnou mám kap. 2 (*Nástin politického vývoje a hospodářské situace habsburské monarchie v druhé polovině 17. století*). V ní autor podává nejprve detailní přehled dynastických proměn (narození, nastoupení na trůn, úmrtí), který by jistě v jinak zaměřené numismatické práci byl nezbytný, zde jsou tyto údaje však poněkud redundantní. Následuje pak několik velmi obecných poznámek o škodlivém vlivu válečné situace a merkantilistických snahách; pokud bych studii tohoto typu vůbec zatěžoval rámcovým výkladem o hospodářském vývoji, očekával bych spíše hutnou informaci o vlastní surovinové základně ve vztahu k drahým kovům na území habsburské monarchie a o turbulencích oběhu prostředkovaných narůstajícím státním dluhem. Když už autor pocítuje potřebu sdělit čtenáři, že prvorozený syn Ferdinanda III. Ferdinand zemřel 9. července 1654 na nešťovice, měl by tento fakt podpořit asi jinou citací než ze sto let staré numismatické práce K. Čermáka a B. Skrbka (s. 9); rovněž tak Klímovu práci o manufakturním období v Čechách lze již dnes považovat za natolik zastaralou, že bych uvítal spíše odkazy na novější zahraniční i české práce k tomuto tématu.

V poznámkovém aparátu jsou jednotlivá citovaná díla vždy uváděna plnou citací, tj. včetně celého názvu díla, místa a roku vydání; bylo by vhodné, aby autor při publikování textu přistoupil na obvyklou formu zkrácených citací při druhém a dalším výskytu odkazu na dílo. Přehlednosti práci by také prospěla poněkud jiná úprava některých tabulek (tab. 6, tab. 7), v nichž je do jednoho sloupce včleňováno víc údajů.

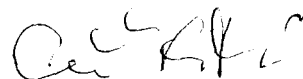
Musím ovšem konstatovat, že žádná z výše uvedených připomínek není natolik nosná, aby znevažovala klady posuzované práce a její celkový přínos.

Závěrem: Rigorózní řád Univerzity Karlovy konstatuje, že zde obhajované rigorózní práce mají prokazovat uchazečovu schopnost samostatné vědecké práce; tuto podmínku Brádleho studie nepochybně splňuje. Jejím vlastním polem je numismatika a autor prokazuje důvěrné zvládnutí této pomocné vědy historické; hlásí se k osobité české linii v pěstování této disciplíny, která se vyznačovala značnou otevřeností k problematice ekonomického vývoje a k exaktnímu vyhodnocování pramenů (viz zejména E. Nohejlová-Prátová, R. Nový, L. Nemeškal, E. Šimek a další), a navazuje tak na její do jisté míry přerušenu tradici.

Pozornost zasluhuje i fakt, že jde o práci analytickou, jejíž závěry jsou podloženy hodně pracným vyhodnocováním rozsáhlého souboru dat, při němž autor prokázal i svou schopnost samostatně a tvůrčím způsobem aplikovat statistické metody na historické prameny. Výsledky rozsáhlé analýzy předkládá účelným a přehledným způsobem.

Z těchto všech důvodů plně doporučuji rigorózní práci V. Brádleho ke kladnému přijetí jako základ pro udělení příslušného doktorského titulu a pevně věřím, že v dohledné době ji autor předloží odborné veřejnosti v tištěné podobě.

V Barceloně 20. 11. 2010

PhDr. Antonín Kostlán, CSc.